

Öneri

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ: Üniversitelerde Değişim ve Stratejik Yönetim	Şadi Can SARUHAN	v
Yükseköğretimin Uluslararasılaşması: Avrupa Birliği'nde Yükseköğretim, Socrates ve Türkiye Perspektifi		
EDİTÖR' DEN	Uğur YOZGAT	xv
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ		
İş Ekolojisinin Yeni Paradigması	Murat KASIMOĞLU	1 - 8
Çalışma İlişkilerinde Farklı Bir Yaklaşım:Psikolojik Akıt	Aşkın KESER	9 - 13
İŞLETME		
Muhasebenin Yönetim Aracı Olarak Kullanımı	Rüstem HACİRÜSTEMOĞLU Volkan DEMİR	15 - 19
Değişim ve Yeni Yönetim Uygulamaları: ISO 9001 ve 9002 Standartları Belgesine Sahip İşletmeler Üzerine Yapılan Bir Araştırma	Fatih SEMERCİÖZ Muhteşem BARAN Elif KARABULUT İşıl PEKDEMİR	21 - 29
Verimlilik ve Üretkenlik Üzerine Düşünceler	Aykut TOP	31 - 34
Tedarik Zinciri ve Yönetimi: Değişim Mühendisliği ve Dış Kaynaklardan Yararlanma İlişkisi Üzerine Bir İrdeleme	Göksel ATAMAN	35 - 42
2000 Yılında TSE'den ISO 9001-9002 Belgesi Almış Reel Sektör İşletmelerinin Ürün Geliştirme Sürecindeki İyileştirme Çabaları Bakımından Sınıflandırılması	Huriye ÇATALCA Cem Cüneyt ARSLANTAŞ	43 - 51
İşletmelerde Şüpheli Ticari Alacaklar ve Karşılıklarının Hesaplanmasında Perakende Satış Yöntemi	Hanifi AYBOĞA Suphi ASLANOĞLU	53 - 67
Temel Muhasebe Varsayımları ve Muhasebe Politikalarına Yön Veren Kavramlar	Cemal ÇAKICI	69 - 76
Muhasebe Mesleğinde Etik	Hüseyin AKAY	77 - 92

Sosyal Pazarlama Çerçevesinde Türkiye' deki AIDS'le Mücadele Konulu Reklamların İçerik Analizi	Mehmet TİĞLİ Hasan GÜNAYDIN	93 - 98
Dağıtım Kanallarında Bayilerin Üretici Firma Lehine İşbirliği Davranışlarını Etkileyen Faktörleri İnceleyen Bir Araştırma	Cengiz YILMAZ Ebru Tümer KABADAYI	99 - 106
Internal Power Relationship and Organizational Change	F. Gülruh GÜRBÜZ	107 - 112
Çalışanların Güçlendirilme Algıları Üzerine Tuzla Bölgesindeki Ticari Bankalarda Bir Araştırma	Adnan CEYLAN	113 - 120
Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Başarı ve Başarısızlık Nedenleri Üzerine Bir Araştırma	Ayşehan AKINCI	121 - 125
Total Quality Management in Higher Education and an Evaluation for Turkey	Taner ACUNER	127 - 134
FASB'İN 133 Sayılı Finansal Türev Ürünler ve Riskten Korunma İşlemlerinin Muhasebesi Adlı Standardının Getirdiği Yeni Kurallar	Oktay TAŞ	135 - 143
Kavramsal Bir Sipariş Kabul/Red Karar Modeli	Bülent SEZEN	145 - 156
İnternet Ortamında Dağıtım Kanalı Yönetimi	Murat AKDOĞAN	157 - 162
Yöneticilerin İş Tatmininin İşletmenin TKY Performansına Olan Etkisi Üzerine Bir Araştırma	Hakan KİTAPÇI	163 - 167
Bilgi Ekonomisi'nde İşçi-İşveren İlişkilerinin Yeni Düzeni ve İnsan Kaynakları Yönetimi'nden Beklenenler	Taylan SULAOĞLU	169 - 173
Modelling Approaches for Recognition of the Strategic Value of Information Management	Yücel YILMAZ	175 - 179
Perakendecilik Sektöründe Veri Ambarı Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma	Gökhan AYTEKİN	181 - 190
Toplam Kalite Yönetiminin Temel Kavramları	Hakan YILDIRIM	191 - 202
İKTİSAT		
Thirlwall Yasası ve Makroekonomik Sonuçları	Gülsüm AKALIN	203 - 210
Türkiye'de Beklenmeyen Ekonomik ve Siyasal Olayların Enflasyon Üzerindeki Etkileri	K. Batu TUNAY	211 - 217
EKONOMETRİ		
Diskriminant Analizi: Akademisyenler Üzerine Bir Uygulama	Nuran BAYRAM	219 - 229
BANKACILIK		
Sigorta Sektörü Sorunları Yoğun Bakım Gerektiriyor	Güler Şebnem DUMAN	231 - 236
COĞRAFYA ve DEMOGRAFİ		
Türkiye Doğal Bitki Örtüsünde Relik Bir Tür:Diospyros Lotus L. (Küçük Meyveli Trabzon Hurması)	Nurten GÜNAL	237 - 244

SUNUŞ:
ÜNİVERSİTEDE DEĞİŞİM VE STRATEJİK YÖNETİM

Prof.Dr.Şadi Can SARUHAN

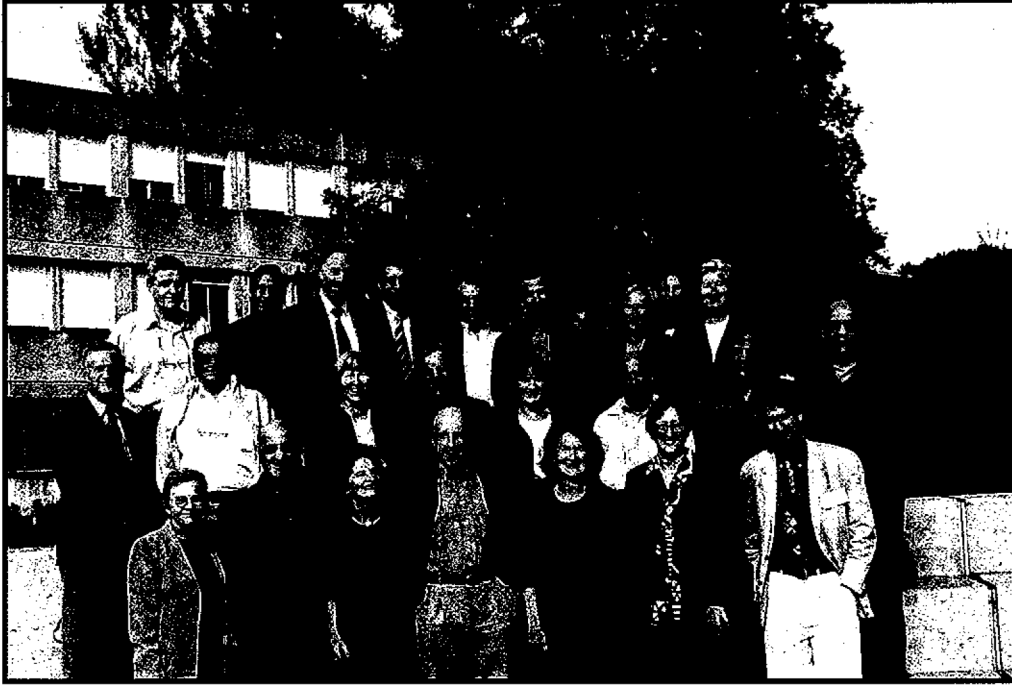
İçine girdiğimiz yeni binyıl bizi beklentilerimizin ve çeşitli tehditlerin şaşırtıcı karışımıyla yüzleştirmektedir. Öyle ki; bir yanda tıp, iletişim, bilgi teknolojisi, alternatif enerji kaynakları, otomasyon ve globalizasyon gibi konularda devrimci ilerlemeler gerçekleşirken, diğer yanda da terörizm, mezhepçilik, bölgesel eşitsizlikler, açlık, popülasyon, kıt kaynaklar ve çevre kirliliği gibi konuların varlığından kaynaklanan sorunlarla mücadele etmekteyiz. Tüm bu beklentiler ve tehditler arasındaki dengenin belirsizliği bize şunu göstermektedir ki, yeni dünyada insanlığın temel dayanağı “bilgi”dir.

Bilgi elbette doğal olarak oluşan bir kaynak değildir. Kişisel bir buluş, bireysel bir yaratımdır. Ancak eğitilmiş ve bilgilendirilmiş bireyler tarafından elde edilebilir, anlaşılabilir ve uygulanabilir. Bu sebeple bilgi, üniversitelerin “temel işi”dir. Yaratıcılık odaklı araştırma ve uygulamalarla üniversiteler toplumda her açıdan kritik bir rol üstlenmişlerdir. Sürekli öğrenerek ve gelişerek bilgi üretimini gerçekleştiren üniversiteler, bu yolla toplumsal değişimi sağlarlar ve elbette; değişimine katkıda buldukları bu dünya düzeninde kendileri de sürekli değişecek ve gelişeceklerdir.

Kaliteli bilgi üretimiyle ilgili gelişmeleri izleyebilmek, Avrupa’daki Üniversitelerde gerçekleşen değişimlerle, Avrupalı meslektaşlarımızın fikirlerini öğrenebilmek amacıyla Üniversitemizi ve Enstitümüzü temsilen **OECD** (Organisation for Economic Co-operation and Development – Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Organizasyonu) bünyesinde Fransa/Grenoble Joseph Fourier Üniversitesi’nde 7-12 Eylül tarihleri arasında düzenlenen “**Transformation et Gouvernance de L’université – La Gestion Stratégique des Universités**” (Üniversitenin Değişimi ve Yönetimi – Üniversitelerde Stratejik Yönetim) isimli konferansa katılmış ve üniversitelerde sürekli değişim ve gelişim stratejileri hakkında akademisyenler arasında görüş alış-verişi yapılmıştır. Konferansta yeni milenyumdaki üniversite anlayışı doğrultusunda “**Yükseköğretimin Uluslararasılaşması: Avrupa Birliği’nde Yükseköğretim, Socrates ve Türkiye Perspektifi**” konulu bir konuşma yapılmış, Avrupa Üniversitelerinden katılımcılarla birlikte oluşturulan grup çalışmalarında

karşılaştırmalar yapılarak, değişim yönetimi stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak bilgi transferi gerçekleştirilmiştir.

Konferansta Portekiz ve Belçika'dan 4'er, Fransa ve Türkiye'den 2'şer, Yugoslavya, Brezilya ve İspanya'dan 1'er katılımcı olmak üzere, **7 farklı ülkeden** toplam **15 akademisyen** bir araya gelmiştir.

Fırat Üniversitesi Rektörü Prof.Dr. A.Feyzi Bingöl, M.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Prof.Dr. Şadi Can Saruhan ve konferansın diğer katılımcıları

Konferans, **L'université, le politique et le socio-économique: de nouveaux rapports** (Üniversite, politika, sosyo-ekonomi: Yeni ilişkiler), **Gestion académique, transformations des cursus et des programmes** (Akademik yönetim, müfredat ve programlarda değişim) ve **Les transformations de la gestion de la recherche: les nouvelles conditions de travail des chercheurs** (Araştırma projelerinin yönetiminde değişimler: araştırmacıların yeni çalışma koşulları) temalarından oluşturulmuş ve bu alanlarda uzman katılımcıların sunumlarının ardından, yine uzman bir katılımcının eşliğinde grup çalışmaları düzenlenerek konulara ilişkin görüş alış veriş sağlanmıştır.

Konferansın ilk gününde, katılımcılar karşılanmış ve Joseph Fourier Üniversitesi Rektörü **Prof.Dr.Claude Feuerstein**; Barselona Üniversitesi eski rektörü **Prof.Dr.Josep Bricall** ve Cenevre Üniversitesi eski rektörü **Prof.Dr.Luc Weber**'in de katılımıyla açılış konuşması yapılmıştır. Ayrıca bu konuşma çerçevesinde konferansın genel prezentasyonu gerçekleştirilmiş ve ana temayı oluşturan “Üniversitenin Değişimi ve Yönetimi” konusu ele alınmıştır.

Konferansın ikinci gününde, ilk tema olan “Üniversite, politika, sosyo-ekonomi: Yeni ilişkiler” hakkında toplu seans şeklinde bir prezentasyon düzenlenmiştir. Toplu seansın ardından katılımcı akademisyenlerden oluşturulan gruplar, ele alınan konuyu ayrıntılı olarak değerlendirmişler ve sonrasında bu konular üzerinde bir sentez raporu hazırlamışlardır. Sentez raporu ile ortak düşünceler ve bakış açıları geliştirilmeye çalışılmıştır.

Konferansın üçüncü gününde, Joseph Fourier Üniversitesi Rektörü **Prof.Dr.Claude Feuerstein** “Araştırma Projelerinin Değerlemesi” konusuyla ilgili “Araştırmalarda Derinleştirme Yöntemlerine Işık Tutulması” başlıklı bir konuşma yapmıştır. Daha sonra grup çalışmaları başlamış ve her grup Rektörün konuşmasında belirttiği yöntemlerden biri üzerinde yoğunlaşarak konu hakkında çeşitli sorular geliştirip bir sunuş hazırlamış ve araştırma projelerinde kullanılabilecek derinleştirme yöntemleri akademisyenlerce tartışılmıştır.

Konferansın dördüncü gününde, ikinci tema olan “Akademik yönetim, müfredat ve programlarda değişim” üzerinde durularak, temanın prezentasyonu gerçekleştirilmiştir. Katılımcı akademisyenlerden oluşan gruplar tema üzerinde tartışarak karşılıklı görüş alışverişine devam etmişlerdir.

Aynı gün, Grenoble Belediye Başkanı **M.Michel Destot**'un da katılımıyla Musée de Grenoble – Grenoble Müzesi'nde gerçekleştirilen resepsiyonda, Başkan ve Joseph Fourier Üniversitesi Rektörünün konuşmalarının ardından gelişen sohbet ortamında farklı ülkelerden gelmiş akademisyenlerle üniversitelerdeki farklı yönetim anlayışları ve Grenoble'daki yerel yönetim ile üniversite yönetimi arasındaki ilişkiler üzerinde fikir alışverişini sağlamıştır.

Konferansın beşinci gününde, “Araştırma projelerinin yönetiminde değişimler: araştırmacıların yeni çalışma koşulları” başlıklı temaya ilişkin bir prezentasyon yapılmış ve ardından yine grup çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Tema hakkında grup raporları yazılmış ve raporlar üzerinde genel bir sentez yapılmaya çalışılmıştır.

Konferansın altıncı ve son gününde ise, Joseph Fourier Üniversitesi’nde gerçekleştirilen örnek bir araştırma projesi ele alınmış ve seminerin genel değerlendirmesi yapılmıştır.

Ülkemiz Üniversitelerinin, dünyadaki ve özellikle Avrupa’daki değişimleri yakından izlediği ve bu değişimlere uyum sağlamaya başladığı süreçte; Türk Üniversitelerinin yapısını, sahip olduğumuz bilimsel ve akademik değerleri anlatmak ve Üniversitelerimizin içinde bulunduğu değişim ve gelişimi yabancı meslektaşlarımızla paylaşmak amacıyla, Fırat Üniversitesi Rektörü Sayın **Prof.Dr. A. Feyzi Bingöl** ile katılarak ülkemizi temsil ettiğimiz bu konferansın son derece faydalı olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca Sayın Rektörün doktorasını Grenoble’da yapmış olması ve geniş akademik çevresi de katılımın etkinliğini arttırmıştır.

Hayat boyu öğrenme anlayışını, kaliteli bilgi üretmeyi, sürekli iyileştirme ve gelişmenin gerekliliğini öğrencilerimize verebilmenin sorumluluğuyla, global akademik platformdaki yenilik ve değişimlerin yakından izlenmesi gerektiğine inanmaktayız.

Yılda iki kez yayımlanan hakemli dergimizin bu sayısında yukarıda sözü edilen konferansta ele alınan temalara ilişkin görüşlere ve ağırlıklı olarak da değişim ve bilgi yönetimiyle ilgili makalelere yer vermeyi uygun bulduk. Tüm okuyucularımıza yararlı olmasını diler, saygılar sunarım.

Prof.Dr.Şadi Can SARUHAN

Müdür

YÜKSEKÖĞRETİMİN ULUSLARARASILAŞMASI: AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YÜKSEKÖĞRETİM, SOCRATES VE TÜRKİYE PERSPEKTİFİ

Şadi Can SARUHAN

Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu çalışma, OECD tarafından Fransa/Grenoble Joseph Fourier Üniversitesi'nde 7-12 Eylül tarihleri arasında düzenlenen "Transformation et Gouvernance de L'université – La Gestion Stratégique des Universités" (Üniversitenin Değişimi ve Yönetimi – Üniversitelerin Stratejik Yönetimi) adlı konferans notlarını ve konferans katılımcılarıyla yapılan görüşmeleri içermektedir.

I. BİLGİ TOPLUMU VE YÜKSEKÖĞRETİM

Bilgi toplumu; kurumları, işleyiş biçimi ve normlarıyla, sanayi toplumundan oldukça farklı nitelikleri bünyesinde barındırmaktadır. Toplumsal değişimlerin ve bilgi toplumuna geçişin en önemli iki yapıtaşı olan **bilişim teknolojilerindeki gelişmeler** ve **küreselleşme**; toplumların bilgiye erişim olanaklarını artırarak; bilimsel nitelikte bilgi üretmelerini, kullanmalarını ve paylaşmalarını kolaylaştırmaktadır.

Bilgi toplumuna giden yol, her şeyden önce eğitimden, özellikle de **yükseköğretimden** geçmektedir. Yükseköğretim, özellikle öğrencinin temel yetenek geliştirmesini ve mesleki uzmanlaşmasını amaçlar. Bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin bilgiye erişim ve kariyer geliştirme olanaklarını artırdığı ortadadır. Ancak bireyden beklenen, ulaştığı bilginin yararlı-yararsız ayrımının yapabildiği ve yararlı bilgiyi işlemesidir. Yükseköğretim, bu sistematik düşünce yapısının kazanılmasında önemli rol oynar. Bunun yanı sıra yükseköğretim, toplumda sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmayı, vatandaşlık bilincinin yerleşmesini ve etik değerlerin yer etmesini desteklemesi açısından da oldukça önemlidir. Zira bilgi toplumu her şeyden önce, ortak değerler etrafında birleşen ve örgütlü bir toplum yapısını gerektirmektedir.

Küreselleşme felsefesi bireyleri, evrensel bilgiye dayalı, esnek, kaliteli, çok kültürlü ve mümkün olduğu kadar genişletilmiş bir bakış açısı geliştirmeye zorlamaktadır. Diğer bir deyişle, **global düşünebilme** ve **global yeterlilik**, iş ve sosyal yaşamdaki başarı için kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenlerden ötürü **yurt dışında eğitim**, bireysel gelişim açısından çok değerli bir deneyim teşkil etmektedir. Zira yurtdışında eğitim görmek, mesleki ve akademik kariyeri geliştirmede büyük fayda sağlamanın yanı sıra, ziyaret edilen ülkenin kültürü, insanların düşünce biçimi, paylaştıkları değerler hakkında da çok önemli bilgiler kazandırmaktadır. Ayrıca günümüzde Internet sayesinde okullar ve programlar hakkında bilgiye 24 saat erişim olanağının bulunması, okulların tanıtıma önemli bütçe ayırması ve tanıtım için ayrı birimler oluşturması, öğrenciler açısından büyük olanaklar sağlamaktadır.

Diğer taraftan, yurt dışında eğitim görenlerin sayısının artması ve eğitimin uluslararasılaşması önündeki en büyük engel, eğitimde kalite birliğinin sağlanması konusudur. Zira yurt dışında eğitim görmeyi amaçlayan öğrenciler, eğitim görecekları üniversiteyi ve programı değerlendirirken, yurtdışında eğitim ile meydana gelebilecek sene kaybının önüne geçebilmek için, eğitim görecekları üniversitenin ve programın akademik tanınırlığının (akreditasyonun) olmasını bir zorunluluk olarak görmektedir. Bu durum, eğitimde bütünleşmeyi amaçlayan Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde de önemli bir sorun teşkil etmektedir. Aynı zamanda Birliğe girmeye aday olan Türkiye açısından da önemli mesajlar içermektedir.

II. AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYE ÜLKELERDE YÜKSEKÖĞRETİM

II.1. Genel Değerlendirme

Avrupa Birliği'nin 21. yüzyılda ulaşmak istediği hedef, tek bir Avrupa Pazarı yaratarak **Avrupa Birleşik Devletleri**'ni oluşturmaktır. Bu yapı içerisinde vatandaşların, sermayenin, ürün ve hizmetlerin sınır tanımadan serbest dolaşımı öngörülmektedir. Ancak birliği oluşturan devletler, Amerika Birleşik Devletleri'deki gibi homojen bir yapıya sahip değildir. Aralarında kültür, dil, eğitim sistemleri ve vatandaşlarının düşünce tarzı, yaşam felsefesi gibi büyük farklar mevcuttur ve ülkelerin birbirleriyle entegrasyonunda sorun teşkil etmektedir.

Üye ülkeler arasındaki farklılıkların en önemlilerinden birisi de, yükseköğretim sistemlerinde görülmektedir. Bu farklılığın en temel nedeninin, ülkelerin kültürel yapıları olduğu açıktır. Konuyu daha ayrıntılı biçimde ele aldığımızda, aşağıdaki faktörler sayılabilir:

- Ortaöğretimin süresi, türü ve kapsamı
- Lisans derecesine yönelik yükseköğretim programlarının yanı sıra, kısa süreli (2 yıllık) ön lisans programlarının mevcut olmaması; mevcut olsa bile, bunların amaçları arasındaki farklılıklar ve kurumlar arasındaki yatay ve dikey geçişlerin değişik şekillerde gerçekleştirilmesi,
- Yükseköğretime kabul sistemleri,
- Eğitim ücretleri (öğrenci katkı payları),
- Programların akademik takvimdeki dağılımı (yıllık veya dönemlik olarak verilmesi), derslerin niteliği (zorunlu veya seçmeli olması), değerlendirme yöntemi (dönem içinde ara sınavlar ve dönem sonu final sınavı veya yıl sonunda tek sınav) açısından nasıl düzenlendiği ve kredi sistemine dayalı programlardaki çelişkiler,
- Eğitim programlarının süresi ve verilen diplomaların türleri.

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde uygulanan yükseköğretim sistemleri için öngörülen yapısal değişikliğin niteliği ile kapsamının belirlenmesi amacıyla atılan ilk adım olan **Sorborne Deklarasyonu**; Alman, Fransız, İngiliz ve İtalyan eğitim bakanları tarafından 25.05.1998 tarihinde imzalanmıştır. Bu deklarasyonu Avrupa'daki 31 ülkenin eğitim bakanları tarafından 19.06.1999 tarihinde imzalanan **Bologna Deklarasyonu** izlemiştir. Ancak yukarıda yer alan nedenlerden ötürü eğitime (özellikle de yükseköğretime) ilişkin kararlarda, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde izlenen ortak politikalar henüz söz konusu olmamakta; müfredatın belirlenmesi ve yükseköğretimin organizasyonu ulusal düzeyde alınan kararlara bırakılmaktadır.

II.2. Lisans Programları

Lisans programları Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde (İngiltere dışında) genellikle 3 yıldan uzun sürelerde tamamlanmaktadır. İngiltere'deki lisans programlarının çoğunlukla 3 yılda tamamlanmasına karşılık, daha uzun süreli (genellikle 4 yıl süren) programlar da bulunmaktadır. Bunların başında, yabancı dil eğitimi gibi yurtdışıyla entegre program uygulayan bölümler ile iş tecrübesi gerektiren programlar gelmektedir. Tüm dereceler **honours** ve **ordinary** şeklinde 2 türdür ve aralarında, eğitimin süresi veya kapsamı açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak herhangi bir programda **honours** derecesi alabilmek için belirli bir not ortalamasına sahip olunması ve derslerin yanında tez çalışmasının da yapılması gerekmektedir.

Kredi sistemine dayalı lisans programlarında, öğrencilerin programı tamamlama süresi, göstermiş oldukları başarıya bağlıdır. Başarılı öğrencilerin programı normalden daha kısa sürede tamamlaması mümkündür. Ancak programlara yarı-zamanlı olarak devam eden öğrenciler daha uzun sürede mezun olmaktadır. Bu nedenle, kredi sistemine bağlı programların süresi, yıl veya dönem yerine, tamamlanması gereken toplam kredi olarak belirtilmektedir. Yarı-zamanlı statüde yükseköğretime devam edebilme olanaklarının artması ve yaşam boyu öğrenimin giderek önem kazanması nedeniyle, yükseköğretimin gerek ulusal gerekse Avrupa düzeyinde yeniden yapılanmasına ilişkin oluşumlarda, kredi sistemi uygulaması ağırlık kazanmaktadır.

II.3. Yüksek Lisans Programları

Yüksek lisans derecesinin, yükseköğretimin 5. yılında alınabilmesi konusunda hemen hemen tüm ülkeler fikir birliği içinde görünmektedirler. Ancak söz konusu bu uygulama, ülkelere göre değişiklik (4+1, 3+2 veya Fransa'daki **Grande Ecole**'lerde olduğu gibi 2+3) göstermektedir. Geleneksel olarak tek basamaklı yükseköğretim sistemine sahip Almanya, Avusturya, İsviçre, İtalya ile Finlandiya ve İsveç hükümetleri, programların gerçek tamamlanma süresinin 5 yıla indirilmesi konusunda çalışmalar yapmaktadırlar. Fransa'daki **Maitrise** derecesi 4 yılda tamamlanmaktadır. Lisans ve lisansüstü programların birbirinden ayrıldığı sistemlerde yüksek lisans derecesi, 1-2 yıl arasında değişen bir süre sonunda alınabilmektedir. İngiltere'de yüksek lisans derecesi, dersli programlarda 1 yılda, araştırmaya dayalı programlarda ise 1-2 yıl arasında tamamlanabilmektedir.

II.4. Doktora Programları

Doktora çalışmasının ana amacının bilime yenilik getirmek olduğu göz önüne alındığında, yapılacak araştırmanın ne kadar sürede tamamlanabileceğini önceden kestirmek hemen hemen imkansızdır. Bu nedenle, Avrupa'daki hiçbir ülkede doktora programını tamamlamak için standart bir süre bulunmamaktadır. Programı tamamlama süresi, ulusal yükseköğretim sistemlerinin yapısından ziyade, izlenen programa bağlı olarak değişmektedir.

Bazı ülkelerde, doktora derecelerinin yanı sıra "ara doktora" dereceleri bulunmaktadır. Finlandiya'daki **Lisenciaatti** ve İngiltere'deki **Master of Philosophy** dereceleri bu gruba örnek olarak gösterilebilir. Özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde uygulanan "yüksek doktora" (**Habilitation**) ise, akademik kariyerde alınabilecek en üst derecedir.

II.5. Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde Yükseköğretimi Etkileyen Faktörler

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde yükseköğretimi etkileyen faktörler ana hatlarıyla aşağıda sıralanmaktadır:

a) **Hükümetlerin lisans programlarının süresini kısaltma isteği:** Avrupa'daki birçok ülkede görülen yeni eğilim, hükümetlerin lisans eğitiminin tamamlandığı "gerçek" süreyi azaltma istekleridir. Zira öğrenciler, teori ağırlıklı müfredat ve mezunlar arasındaki yüksek işsizlik oranı gibi nedenlerden ötürü programları resmi sürelerinden daha uzun zamanda tamamlamaktadır. Son on yıldır bu konu üzerine eğilen hükümetler, resmi ve gerçek eğitim sürelerini kısaltmak amacıyla ciddi kararlar almaya başlamışlardır.

b) **Üniversite ile üniversite dışı araştırma kurumları arasındaki sınırların kaldırılması:** Bazı ülkelerde, ülkemizde de olduğu gibi, tüm yükseköğretim kurumları aynı çatı altında toplanmıştır. Bazı ülkelerde ise, üniversiteler ve üniversite dışı araştırma kurumları olmak üzere iki ayrı çatı altında yapılandırılmış yükseköğretim kurumları bulunmaktadır. Yükseköğretim kurumlarının iki ayrı çatı altında toplandığı ülkelerde yapılan değişiklikler sonucunda, üniversiteler ile üniversite dışı araştırma kurumları arasındaki sınırlar giderek azalmaktadır. Birçok ülkede, üniversite dışı araştırma kurumlarında tamamlanan programlardan elde edilen kredilerin, üniversitelerdeki programlara transfer kredisi olarak kabulü mümkündür. Örneğin İtalya'da, üniversiteye köprü işlevi görmesi amacıyla, bir üniversite dışı yükseköğretimi kurumu olarak **entegre teknik yükseköğretim kurumlarının** oluşturulması söz konusudur.

c) **Kredi transfer sistemi uygulaması:** Akademik hareketliliğin giderek önem kazandığı Avrupa'da, öğrencilerin bir kurumdan diğerine geçmelerinde karşılaşılabilecekleri sorunları en alt düzeye indirebilmek için uygulamaya koyulan ECTS sistemi, birçok ülkede kabul görmüştür.

d) **Daha fazla özerklik - daha fazla sorumluluk:** Avrupa'daki özerklik tartışmaları, hükümet desteğinin kullanılmasındaki kısıtlamaların kaldırılması (mali özerklik), öğrencilerin kabulü, öğrenim ücretinin belirlenmesi ve diplomaların verilmesinde üniversitelerin yetkili kılınması konularında yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda, bazı Avrupa ülkelerindeki yeni yükseköğretim kanunları, üniversitelere daha fazla özerklik tanınması yönündeki değişiklikleri içermektedir.

e) **Deniz aşırı ülke üniversiteleriyle rekabet:** Küreselleşme, yeni iletişim teknolojileri, İngilizce'nin dünya ortak dili olması, giderek artan öğrenci hareketliliği ve ticarileşme gibi nedenlerle Avrupa

üniversiteleri ile deniz aşırı ülkelerdeki üniversitelerle rekabet artmaktadır. Bu eğilimlerin Avrupa'da görülen en belirgin özelliği, geleneksel olarak devlet kontrolündeki ulusal yükseköğretim kurumlarının yanında kar amaçlı yeni bir eğitim sektörünün doğmuş olmasıdır.

f) **Performans kriterleri:** Kitle eğitimi yapan üniversiteler ile araştırma üniversitelerinin performanslarının farklı kriterlere göre değerlendirilmesi söz konusudur. Zira kitle eğitimi yapan üniversitelerde başarının ana göstergeleri öğrenci sayısı, eğitim-öğretim bütçesi, fiziki mekan, öğretim elemanlarının nitelik ve niceliği, eğitim birimlerinin sayısı iken araştırma üniversitelerinde üniversite-sanayi işbirlikleri, araştırma elemanlarının nitelik ve niceliği ve araştırma bütçesi gibi göstergeler baz alınmaktadır.

g) **Kalite güvencesi ve akademik değerlendirme:** Ülkeler arasındaki sınırların kaldırıldığı bir Avrupa'da öğrenci hareketliliği ve yeni programların oluşturulması, kalite güvencesinin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca, kamu kaynaklarını kullanan üniversitelerde üretilen hizmetlerin (eğitim ve sosyal hizmetler) topluma maliyetinin hesaplanması ve yükseköğretime ayrılan sınırlı kaynağın rasyonel biçimde dağıtılması amacıyla, akademik değerlendirme mekanizmaları harekete geçirilmektedir. Yükseköğretim kurumlarının kalite kontrolü veya değerlendirmesi, sanayi kuruluşlarındaki kalite kontrolünden çok farklıdır. Ancak ülkelerin sosyo-politik yapısı, akademik değerlendirmenin şeklini büyük ölçüde etkileyebilmekte ve bu amaçla kullanılan yöntemler ülkelerin ulusal kültürü ile yakından ilgili olabilmektedir.

II.6. SOCRATES

Amsterdam Anlaşması'nın 149. maddesi, eğitimde kalitenin korunması ve geliştirilmesi amacıyla, üye ülkeler arasında işbirliğinin sağlanması ve ortak çalışmaların desteklenmesini şart koşturmaktadır. Bu madde uyarınca üye ülkelerde; öğrenci hareketliliği, ortak çalışma programlarının oluşturulması, iletişim ağlarının kurulması, bilgi transferi, Avrupa dillerinin öğretilmesi ve hayat boyu eğitimin desteklenmesi gibi programlar oluşturulmuştur. Kısacası Avrupa Birliği, Avrupa Bilgi Toplumu'nun oluşması ve eğitime Avrupa boyutunun kazandırılması noktasında kalitenin geliştirilmesi ve hayat boyu eğitimin desteklenmesi gibi önemli roller üstlenmiştir.

Avrupa Bilgi Toplumu'nun oluşturulmasındaki en önemli araçlardan birisi de **SOCRATES** programıdır. Programın amaçları arasında; eğitimde Avrupa boyutunun tüm seviyelerde güçlendirilmesi, Avrupa dilleri bilgisinin geliştirilmesi, eğitim aracılığıyla işbirliğinin ve mobilitenin sağlanması, eğitimde yaratıcılığın ve yeniliğin teşvik edilmesi yer almaktadır. Temelde bir değişim programı olan **SOCRATES**, ilkökul düzeyinden akademisyenlere kadar eğitim alan ve eğitim veren herkesi kapsamaktadır. Öğrenciler üç aydan bir yıla kadar, farklı ülkelerdeki üniversitelerde eğitim alabilmekte; öğretim üyeleri ise program kapsamındaki okullarda ders vermeye gidebilmektedir.

Beş yıl süren ilk aşamada (**SOCRATES I**) elde edilen sonuçlar, programın başarısını gözler önüne sermektedir: 500,000'e yakın öğrenci bir başka Avrupa ülkesinde eğitim görmüş, bu işbirliğine 10,000 okul katılmış ve Avrupa dilleri eğitiminde binlerce proje gerçekleştirilmiştir. Programının 7 yıl sürmesi planlanan ve ilkine kıyasla bazı değişiklikler içeren ikinci aşaması (**SOCRATES II**) ise 1 Ocak 2000 itibarıyla yürürlüğe konulmuştur. **SOCRATES II**, hayat boyu öğrenmenin teşvik edilmesi ve Avrupa Bilgi Toplumu'nun oluşturulması konuları üzerinde odaklanmaktadır. **SOCRATES II** kapsamında sürdürülen programlar şunlardır:

- **Comenius:** İlk, orta ve lise dengi eğitim
- **Erasmus:** Yükseköğretim
- **Grundtvig:** Yetişkinler için eğitim programları ve hayat boyu öğrenme
- **Lingua:** Avrupa dilleri eğitimi
- **Minerva:** Eğitimde bilişim teknolojileri
- **Eğitimde izlenen politikalara ilişkin araştırma ve geliştirme çalışmaları**

II.7. ERASMUS ve Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECTS)

1987 yılından bu yana sürdürülen **ERASMUS**, yükseköğretim alanında Avrupa'da başlatılan ilk program olma özelliğini taşımasının yanı sıra, 700,000'den fazla öğrencinin kendi ülkeleri dışında eğitim görmesini sağlamasıyla Avrupa'da eğitim birliğinin çok önemli bir köşe taşıdır. **ERASMUS**'un bir diğer

önemli özelliği, programın yalnızca üniversiteleri değil, üniversite dışı yükseköğretim kurumlarını da kapsamaktadır.

ERASMUS'un yakaladığı büyüme trendi ve öğrenci hareketliliğinin giderek artması sonucunda, öğrencilerin yabancı ülkelerde almış oldukları eğitimin kendi ülkelerindeki yükseköğretim kurumları tarafından tanınmaması büyük bir sorun haline gelmiştir. Öğrencilerin bu şekilde uğradığı zaman kaybını düzenleyici ve yurtdışı eğitimi garanti altına alan bir sistemin oluşturulması zorunluluğu nedeniyle, Avrupa Birliği tarafından Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECTS) geliştirilmiştir.

Kredi transfer sistemlerinde öğrenci, kendi üniversitesi veya yabancı üniversite ayrımı yapmaksızın, uluslararası platformda kredi transferi için ders seçer. ECTS; Avrupalı öğrencilerin azami düzeyde fayda sağlamaları amacıyla oluşturulan, öğrencilerin yurtdışında aldıkları ve başarılı oldukları ders kredilerinin, bir yükseköğretim kurumundan diğerine transfer edilmesini sağlayan bir sistemdir. Sistem, başlangıçta iki farklı ülkenin yükseköğretim kurumları arasında yapılan geçişler için geliştirilmiştir. Ancak, aynı yükseköğretim kurumu içerisinde veya aynı ülkedeki farklı yükseköğretim kurumları arasında da uygulanabilmektedir. ECTS'nin öğrencilere yararları şu şekilde özetlenebilir:

- Yurtdışı eğitimin tanınmasını (akreditasyonu) garanti altında almaktadır.
- ECTS'yi diğer öğrenci hareketliliği programlarından ayrılan en önemli özelliği, yurtdışında eğitim gören olan öğrencilerin, ev sahibi üniversitenin kendi öğrencileriyle birlikte derslere devam etmelerini sağlamasıdır. Böylece öğrencilerin, ev sahibi üniversitenin akademik hayatına aktif olarak katılımına olanak tanınmaktadır.
- ECTS, yurtdışında eğitimin devamını desteklemektedir. Yurtdışındaki bir kurumda eğitim gören bir öğrenci, eğitimi tamamlandığında akademik derece almak amacıyla o kurumda kalmayı tercih edebilmekte veya üçüncü kuruma yönelmesinde referans teşkil edebilmektedir.

III. SOCRATES KAPSAMINDA TÜRKİYE'NİN YERİ

Türkiye'nin SOCRATES kapsamında yer edinme çabaları 1995 yılında başlamıştır. AB Komisyonu, Türkiye-AB Ortaklık Konseyi toplantısında Türkiye'nin ortak üye statüsüne dayanarak yaptığı başvuru üzerine, Avrupa Parlamentosu ve Bakanlar Konseyi'nin ortak kararı için bir öneri sunmuştur. Bu öneriyle, SOCRATES, LEONARDO ve YOUTH FOR EUROPE III programlarına Türkiye'nin adının eklenmesi önerisinde bulunulmuştur.

Ancak Avrupa Parlamentosu'nun Eğitim, Kültür, Gençlik ve Medya Komitesi, önerinin görüşülmesini Türkiye ile Kıbrıs'ta insan hakları ihlalleri olduğunu öne sürerek bloke etmiştir. Türkiye'de büyük tepkilere yol açan 1997'deki Lüksemburg Zirvesi kararlarında Türkiye'nin bazı programlara her biri hakkında ayrıca kararlaştırılacak şekilde katılacağı yönünde karar alınmış, AB Komisyonu ise hem Aralık 1997'deki Lüksemburg zirvesi öncesinde, hem de sonrasında bu zirve kararlarına istinaden yayımladığı Türkiye ile ilgili raporlarında ve Türkiye için Avrupa Stratejisinde, programlara katılımı sürekli desteklenmiştir. Son olarak, Avrupa Parlamentosu Genel Kurulu'nun, Türkiye ile ilişkiler üzerine komisyon raporlarının görüşüldüğü 17 Eylül 1998 tarihli kararında Türkiye'nin programlara katılımı olumlu karşılanmıştır. 23 Eylül 1998 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nun Kültür, Eğitim, Gençlik ve Medya Komitesi tarafından Türk uzmanlarla görüş alışverişi amacıyla düzenlenen toplantıda, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının baskısı sayesinde komitenin 2 yıl süren blokajının kalkmasını sağlanmış ve sonunda 25 Şubat 1999'da öneri Avrupa Parlamentosu Genel kurulu tarafından da kabul edilmiştir.

SOCRATES programının ilk aşamasının 1999 sonunda sona erecek olması nedeniyle Türkiye, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan SOCRATES II önerisine eklenmiştir. SOCRATES'in ikinci aşamasının 2000-2004 yılları arasında yürürlükte olmasını öngören önerinin ilk okuma aşamasında SOCRATES II yedi yıla çıkarılmıştır. AB'nin Türkiye'nin SOCRATES II programına dahil olmasını öngören kararından sonra, Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü tarafından, Türkiye'deki öğrencilerin programdan faydalanmasını sağlayacak Ulusal Ajans'ın kurulmasına yönelik bir yasa taslağı hazırlanmış;

ancak, sivil toplum kuruluşlarını denetleme mekanizmasının dışında tutması ve Türkiye şartlarında suistimale açık, işlemesi mümkün olmayan fazla bürokratik bir yapıyı öngörmesi nedeniyle eleştirilmiştir. Bu tepki üzerine Dışişleri Bakanlığı tarafından yeni bir yasa taslağı hazırlanmış ve diğer bakanlıklara iletilmiştir. İki yıl kadar süren uzun müzakereler sonucu Ekim 2001'de Devlet Planlama Teşkilatı'nın Ulusal Ajans'ı kurması benimsenmiştir. Kurulan Ajans'ın yanı sıra Türkiye'nin programa katılabilmesi için, AB ülkeleri arasında oluşturulan havuza finansal katkıda bulunması gerekmektedir. Bu katkının miktarı, ülke nüfusu ve kişi başına düşen milli gelir gibi birkaç kritere göre saptanmaktadır. Bununla beraber, Türkiye'nin bu katkı miktarını pazarlıkla düşürebilme imkanı da vardır.

Ayrıca, Türkiye'deki AEGEE¹ birimleri, Avrupa Birliği'nin en kapsamlı akademik işbirliği ve öğrenci değişim programı olan SOCRATES programına Türkiye'nin katılımını sağlamak üzere ülke içi ve dışında ilgili bütün tarafların bilgilendirilmesi, bu yolla program için gerekli olan altyapının hazırlanması, programın uygulanmasında amaçlara uygun kriterlerin belirlenmesi ve yaşama geçirilmesinin izlenmesini sağlayacak bir kamuoyu ve baskı grubunun oluşturulması amacıyla çalışmalarda bulunmaktadır.

IV. SONUÇ

Global düşünme ve global boyutta yeterlilik, iş dünyasında tercih nedeni olmasının ötesinde, bilgi toplumlarının gelişimi açısından da büyük önem taşımaktadır. Yükseköğretim, özellikle de yurtdışı eğitimi; mesleki uzmanlık kazandırmasının yanı sıra öğrenciyi, ziyaret ettiği coğrafyanın kültürü hakkında bilgi sahibi yapabilecek ve global bir bakış açısı kazandırabilecektir. Bu düşünceden hareket eden günümüz yükseköğretim öğrencileri, küreselleşmenin kendilerine sunduğu yurtdışı eğitim olanakları değerlendirme çabası içindedir.

Diğer taraftan öğrenci hareketliliği, yükseköğretim kurumlarının akademik yeterliliğini sınamakta ve eğitim kalitesinin gelişimini zorunlu kılmaktadır. Avrupa Bilgi Toplumu'nu oluşturma çabasındaki Avrupa Birliği de, öğrenci hareketliliği konusuna hassasiyetle eğilmekte, eğitimin kalitesini bu tür düzenlemeler aracılığıyla artırmayı, küreselleşmenin ve toplumsal gelişmenin gereklerini yerine getirmeyi amaçlamaktadır.

Türk Yükseköğretimi'nin ve Türkçe'nin herhangi biçimde bilim dünyasında kullanılan dillerin dışında bırakılması, Türkiye'nin bir dünya ülkesi olma gayretlerini sonuçsuz bırakabilecektir. Bu durum, Batı'ya Türkiye aracılığıyla ulaşan Türk Cumhuriyetleri ve Akarba Toplulukları'ndaki akademik çalışmalar için de hız kesici niteliktedir. Türk eğitim sisteminin kökten değişimini sağlayacak SOCRATES benzeri programların işlemesinin gecikmesi, eğitim konusunda yapılması muhtemel reformları geciktirebilecek ve maliyetlerini yükseltebilecektir. Bu sürecin mümkün olan en kısa zamanda tamamlanmasının, programlardan yararlanacak kişi ve kurumların yararına olacağı kesindir. Türk Yükseköğretimi'nin, global yükseköğretim dünyasındaki yerini alması; kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının koordineli desteğiyle mümkün olabilecektir.

¹ AEGEE, üyeleri Avrupalı üniversite öğrencilerinden oluşan, ekonomik ve politik bakımdan bağımsız, uluslararası bir gençlik örgütü olarak, Nisan 1985'te Paris'te bir grup öğrenci tarafından kurulmuştur. AEGEE'nin felsefesini ve amaçlarını kendi fikir ve hedeflerine paralel gören bir grup öğrenci 1992 yılında AEGEE - İstanbul'u kurarak AEGEE bünyesine katıldı. Halen Boğaziçi, İTÜ, Marmara, İstanbul, Mimar Sinan, Yıldız Teknik, İstanbul Bilgi ve Koç Üniversitelerinden 150'ye yakın üyesi bulunmaktadır.

Editör'den

Prof. Dr. Uğur YOZGAT

Değerli Öneri Dergisi Okuyucuları,

2002 yılının bu ilk günlerinde on yedinci sayımızla, sizlerle, her zamanki gibi söylenen zamanda bir kere daha buluşmanın mutluluğunu yaşıyorum.

Dergimize ulaşan makalelerin sayısının artışı ve geldikleri üniversitelerin farklılaşması doğru yolda olduğumuzun bir göstergesi olduğundan gurur duyuyorum.

Bize ulaştırılan akademik çalışmalar, Yönetim Kurulu'muz tarafından çalışmayı gönderen akademisyenin bağlı bulunduğu kurum dışında ve ülke genelindeki diğer üniversitelerde görev yapan hakem akademisyenlere; çalışmanın yazarının adı, unvanı ve kurumu belirtilmeden gönderilmekte; hakem raporları Yönetim Kurulu'muz tarafından değerlendirilmekte ve hakemin adı, unvanı ve bağlı bulunduğu kurum çalışmayı gönderen akademisyene bildirilmemektedir. Tüm bu faaliyetler, Yönetim Kurulu Karar Defteri'nde yer almakta ve çalışması kabul edilen akademisyenlere çalışmasının hangi sayıda yayınlanacağı yazılı olarak bildirilmektedir. Bu nedenle; süreç, sabır istemekte ve yayınlanmak üzere çalışmalarını gönderen değerli akademisyenlerin bunu anlayışla karşılayacaklarını düşünmekteyim.

Sizlere her sayımızda üzülererek tekrarlamakta olduğum konuyu bir defa daha bilgilerinize sunuyorum:

Dergimizde yayınlanmak üzere yollanan makalelerin dergimizin en sonunda belirtilen şekil şartlarına uymaması hakem sürecinden geçecek olan eserlerin değerlendirilmesini geciktirmektedir. Yollanacak makalelerin hazırlanmasında **istenilen şekil şartlarına uyulmasına özen gösterilmesini rica ederim.**

Makalelerin yanında “**75-100 kelime arasındaki Türkçe ve İngilizce özetlerinin**” ve oluşturulacak bilgi bankamızda kullanılmak üzere makalelerinin “**anahtar kelimelerinin (keywords)**” de bir dosyada gönderilmesi gerektiğini bir kere daha hatırlatmak isterim..

Değerlendirilmek üzere bize ulaştırılan makalelerin artan oranda internet üzerinden gönderilmesi sevindiricidir.

İşlemlere hız kazandırmak amacıyla makale, özet ve anahtar kelime dosyalarınızı ugur.yozgat@marun.edu.tr adresine yollayabilirsiniz.

Ayrıca her türlü soru, istek ve dilek ve eleştirilerinizi de ugur.yozgat@marun.edu.tr adresine bildirebilirsiniz.

Bir sonraki sayımızda görüşmek üzere, neşeli ve aydınlık günler sizinle olsun.

Saygılarımla